

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆ ԻԻՐ ՀԱՆԳՆՏԱՆԱԼՈՒ ԺԱՄԵՐՈՒՄ.

Ժապէղի Գ, 1.

Ամեն բանի ժամանակը կայ՝ ու երկնքի տակն եղող ամեն գործի ժամը:

Իմ ունեցած ազատ ժամերս ամենարժանաւոր կերպով գործ գնելու վերայ արդէն շատ անգամ մտածել եմ: Այսատու թիւնիցս ազատ այս բոլորներն, որոնց մէջ մեր հոգին ու մարմինը պիտի կազդուրուի ու նորոգուի, նոր ոյժ, նոր արիւթիւն, նոր եռանդ ստանալով, նշանակութիւն ու կշիռ ունին այն մարդու համար, որ կեանքի սյո շատ թանկագին պարգեւն՝ իբրեւ մի լաւ մնաս՝ պիտի շահեցնի, ու չէր ուզենալ, որ մի բոլորն անգամ անմտաբար անց կացրած լինէր: Այդ բոլորներն՝ իմ կեանքի՝ իմ գոյութեան մի մեծ մասն են. այդ բոլորների համար էլ՝ թէ ինչպէս եմ գործ անել՝ արդեօք լաւ ու խելօք կերպով մի օր հաշիւ ու համար պիտի տամ՝ իբրեւ մի մասի համար, որ ինչ տրուած է եղել շահեցնելու համար:

Ինչպէս շատ անգամ սխալ ու ծուռ կերպով է հասկանում մարդս իւր կեանքն, ինչպէս քիչ է ըմբռնում արժէքն այն կարճ բոլորների, որ իւր այս անցաւոր աշխարհում կեանք ունենալու համար պարգեւած են իրան: Շատ անգամ ժամանակը նորա համար մի ծանր բեռն է, որ կողքէր իւր վրայից ցած ձգել: Նա իւր սրտիցն ախ է քաշում օրերի երկար լինելուն համար, իւր օրերի, որ շուտ կամ ուշ անցկացնելուց և վերջերին հասնելուց յետոյ, տեսնում է, որ լուսաբացին տեսած մի երազի նման մտքից դուրս եկան, անց կացան, գնացին: Այն ժամանակ զուր է շատ ցաւում իւր անարդիւն կերպով կորցրած շաքարների վերայ ու ափսոսում իւր անօգուտ կերպով անց կացրած տարիները: Զուր է ցանկանում նա այն ժամանակն, որ իւր կեանքը նորոգել կարողանար, որ աւելի խելօք կերպով վայելէր: Իզուր է զգում նա այն սարսափելի ճշմարտութիւնը թէ՝ իւր մեղաւոր լինելովը կորցրած ամեն մի բոլորն՝ իւր իսկ կեանքից արած մի յափշտակութիւն էր:

Խօսում են մարդիկ ժամանակն ինչպէս անց կացնելու վերայ. այլ և այլ միջոցներ ու հնարքներ են գտնում ժամանակն անցկացնելու համար, որ Ապոստոլոյ մեզ շնորհած Թանկագին պարգէն է. Այ անմիտներ, նեղութիւն մի քաշէք մտածելու թէ՛ ժամանակն ինչպէս անց կացնէք. ճշմարտն եմ ասում՝ ձեզ, որ նա՛ ձեզ անց կկայնի:

Ժամերն անց են կենում, գնում՝ մեզանից խլուելու և շտապով փախչելու, անհետանալու կերպով: Ո՛ւր են այն տարիքդ, որ ապրեցիր. ի՞նչ մնաց քեզ կամ ի՞նչ պահեցիր քեզ համար կիանքիդ արդէն անց կացած տարիներից: Շատ ժամանակուայ և արդէն հնացած մի թոյլ յիշողութիւն: Ո՛ւր են այն ծաղիկներն, որ դու քո ծաղիկ հասակիդ միջոցում քաղում էիր, ո՛ւր են ի՞նչ եղան, Վաղուց արդէն թառամել են: Ո՛ւր են քեզ մօտիկ ընկերներդ ու բարեկամներդ, որոնց հետ մի ժամանակ սրտով սաստիկ կապուած էիր: Ժամանակի հոսանքը խնց քեզանից, առաւ, տարաւ, որին՝ օտարութիւն, որին գերեզման: Իսկ երգե՞րն, որ ուրախ ուրախ ասում էին ու դու էլ մասնակցում էիր: Օդը ցնդեցան: Այսպէս էլ ի՞նչ եղան քանի ու քանի յատակագծերդ, որ կազմում էիր քո ապագայիդ համար: Ո՛րը գլուխ եկաւ, ո՛րը մտքիցդ հանեցիր, Վերջապէս քո ունեցած յոյսերիցդ, քո արած հոգսերիցդ, քո քաշած աշխատութիւնիցդ, արած ջանքիցդ ու հետեողութիւնիցդ, թափած արտասուքիցդ, ունեցած բաղձանքիցդ ի՞նչ դուրս եկաւ ու ի՞նչ մնաց մտքումդ: Ոչինչ, միայն երազի նման բաներ, որ միտքդ են գալիս: Ամեն բան ձեռքիցդ գնաց՝ ու քեզ համար մնացական ոչ մի բան չմնաց, ոչ հայրդ, ոչ մայրդ, ոչ եղբայրներդ ու քոյրերդ, ոչ զաւակներ, ոչ տուէնդ, ոչ ուժդ, ոչ գեղեցիկութիւնդ. ամենայն բան վերջապէս ժամանակի սրնթաց հոսանքը քշեց, տարաւ իւր հետ, ու դու ամեն ունեցածիցդ զրկուած ու բոլորովին մենակ մնացած՝ որբի նման, յաւիտեանականութեան ափի մօտ ես քեզ կանգնած տեսնում: — Վերջին ժամն այժմ՝ քո վրադ էլ է հասնում, ու քո կեանքդ էլ քեզանից խլում — և՛ ոչ մի բան քեզ չի մնում, բացի իսկ քեզանից, քո իսկական կեանքից, քո իսկական գոյութիւնից, քո՝ ամեն բանից մերկացած հագիդ կտնգնում է Աստուծոյ առաջ՝ իւր վճիռը լսելով համար:

Ամեն մի ժամը փախչում է: Իսկ ընդհանուր կայծակի արագութիւնիցն էլ աւելի շուտ ու սուր է թռչում: Այն ընդհանուր այժմ՝ զգում էս թէ կայ էլ քննը չէ: Իսկ ետև իցն՝ եկող բոլորն տեսնում էս: սր դարձեալ թռաւ արդէն ու անց կացաւ: Ժամանակի անց կացելէս վերայ մի հարածիք: Նա՛ +եղ անց կացնի: Նա՛ քեզ հանեց: տարաւ ու անց կացրեց դուրս: քո երեխայութեան տարիների դրախտից: որոյ մէջ անհոգ անհոգ ամեն կողմ թռչկոտում էիր: դուրս հանեց քեզ քո սրտիդ սիրեկանների գրկից: ծնողացդ ծոցից: վերջապէս դուրս հանեց քեզ կեանքիցդ:

Նորանսկի կճանաչուի խմաստուն մարդն: որ Աստուծոյ մեզ տուած պարգևին: ուղղում էմ ասել: ժամանակին գին դնելը գիտէ: Նւ որսվհետև վերջի վերջոյ իրան ոչինչ չէ մնում բացի իւր հոգուց: պէտք է փոյթ ունենայ իւր հոգին ազնուացնելու և նորա կատարելութիւնները շատացնելու: Ինչու որ բացի հոգուց՝ ոչ մի բան չէ կորող ազատել տարիների ամեն բան կլանող: ոչնչացող յորձանքից: միայն իւր հոգին: ոչ թէ սուրիշ բան՝ իրրև աւար՝ կտանի իւր հետն այս աշխարհից այն կեանքն: Դործից հանգստանալու ժամն էլ քրիստոնեան դուք չպիտի անց կացնի: Մարդս իւր վսեմ նպատակի համար: որոյ ետևից պիտի ընկնի հառնելու: լափից դուրս չիլ ժամանակ ունի: Հէնց այս պատճառով ոչ մի բոլէ չունի աւելորդ բանի նման գէն ձգելու կամ կորցնելու:

Մեր թեթեամտութեամբը՝ սովորաբար քիչ գին ենք դնում այսպէս անուանած երկրորդական մեր ժամերին: որ հանգստանալու: կամ զուարճանալու համար ենք ունենում: Այդ ժամերն՝ աւելցրած կամ ետ ձգած մի բանի պէս ենք համարում: մեզ համար այն մտքով: որ մեր ուղեյածին պէս գործ ածել կարողանանք: Մենք անտարբեր ենք գտնւում: մեզ համար զուարճութիւններ ընտրելու մէջն՝ ու այն մեր ունեցած ժամանակն արդէն լաւ ենք համարում: երբոր զուարճալի կերպով կարող ենք անցկացնել բոլոր այդ միջոցն: Շատ անգամ մոռանում ենք: որ հէնց այդ զուարճութեանց ժամերում ամենից աւելի ուշագիւր պիտի լինինք մեզ վերայ: ինչու որ հոգեւոր խաղաղութիւնն առաջին անգամ հէնց այն ժամանակն կարող է խռովւել: իսկ զարուիլ և այլ և այլ ներքին ու արտաքին կերպով

մեր քաշելու բաների հիմն դառնալ:

Այն բանի հետքերը խառնափառ և ահի փոքր երկնքի պահի ինքնաշարժի է մեզ քարոզիչ Սողոմոն իմաստուն: Կարծիք չկայ, որ գործերից ազատ ու հանգստութեան ընդհանրացումն անհրաժեշտ են մեզ համար: Դորանց էլ պէտք է նուիրենք մեր ժամանակի մի մասն: Այդ ընդհանրացումն ամենակարգւոր են մեր մտաւոր կարողութեան համար, որ միշտ ընդունակ լինի աւելի բարձր գործունէութեան, և անդուլ աշխատութեան մէջ չթուլանայ. ամենակարգւոր են մեր ամենօրեայ և մշտական աշխատութեան համար, մեր մարմնոյ ուժերը զօրացնելու համար, մեր առողջութիւնն ու կեանքը պահպանելու համար:

Ջուր տեղը չէ, որ աստուածային բարութիւնը շրջապատել է մեզ անհամար վայելքներով, որ հրաւիրում են մեզ վայելելու. ի զուր տեղը չէ, որ մեր սրտի մէջը տիրել է իղձ ու յօժարութիւն ուրախութիւն վայելելու համար: Աստուած՝ մեր յաւիտեանական ու բարի Հայրը կամենում է իւր զաւակաց ուրախութիւններն: Իւր ամենայն արարածների զուարթութիւնն ու կայտառութիւնը յորդորում է մեզ ուրախ կերպով վայելել կեանքն, ու իւր խօսքն ևս այդ բանին է մեզ հրաւիրում թէ՛ ուրախ եղէք Տիրոջմով ամեն ժամանակ (Փիլ. Դ, 4):

Բայց ամենայն տեսակ զուարճութիւններն, որ մենք ունենալ ենք ցանկանում ու մեզ համար գտնում և որ վայելել թոյլ է տալի մեզ Աստուած մեր հանգամանաց մէջ, մեզ համար պիտի լինին միայն միջոցներ մեր սիրտը զուարթացնելու ու մեր առողջութիւնը զօրացնելու. ոչ թէ մեր կեանքի միակ նպատակը պիտի դառնան: Պիտի վայելենք զուարճութիւններ ոչ միայն ուժից չընկնելու համար, այլ և կազդուրուելու, որ նորագոյն ուժով ջան դնենք Աստուծոյ արքայութեանն արժանանալու: Նա միայն է ամենից շատ ապրած լինում, ով որ ամենից աւելի բարի գործ է արած լինում. ինչպէս որ Աստուած ամեն ժամանակ գործում է մեր երջանկութեան համար: Յիսուսի այն աշակերտն է ամենից փոքր ապրած լինում, որ հոգ չունենալով մարդոց բազմաւորութեան համար, միայն զգոյական հեշտասիրութեան մէջ է վատնում իւր կեանքը, միայն վայելչութիւններ քաշած լինում, ինչպէս որ անբան կենդանին էլ վայելում է իւր կեանքն առանց հասկանալու կամ գիտենալու:

Թէ՛ աւելի բարձր նպատակներ կան:

Ուրեմն հանգստութեան ժամերը միշտ պէտք է նպատակայարմար աւելցնելու մէջ լինին բարակաբար պարապմանը ժամերէ հետ: Քրիստոս, որ իւր կենաց մէջ լի էր սուրբ գործերով, այն ժամանակ էր միայն հանգստանում, երբոր ուժից ընկնում էր: Նա մրրիկների միջոցում էլ ննջում էր: Այսպէս և նորան ամեն մի հետեւողն այն ժամանակ միայն հանգստանալու վերայ պիտի մոտածի, երբոր Աստուածանից իրան յանձնած լիճակի պարտականութիւնները բարեխիղճ կերպով կատարել է:

Բայց թէ ինչպէս է այս ու այն մարդն իւր հոգւոյ և մարմնոյ առողջութեան այս միջոցների վերայ իւր Գոյութեան ու կեանքի խնայան նպատակը մոռանում, և թէ ինչպէս հեշտ ու զօրաւոր կերպով է վառւում իւր մէջ բաղձանքը զբօսանքների ետեւից ընկնելու, գորտ օրինակներն ամեն օր տեսնում ենք: Տեսնում ենք մարդիկ, որ ոչ թէ աշխատութիւնն իրանց համար զուարճութիւն են համարում, այլ զուարճութիւններն իրանց բան ու գործն, իրանց կեանքի գլխաւոր նպատակը շինում: Նորանց ոչ մի աշխատութիւն այնչափ մեծ չէ երևում, որչափ որ այն աշխատութիւնն, որ գործ են դնում իւրեանց տեսակ տեսակ զուարճութիւնների մէջ փոփոխութիւններ անելու, ինչու որ զբօսանքների ամենօրեայ չափազանց վայելքը վերջապէս ձանձրութիւն է բերում իրանց: Խելքը՝ միտքը զբօսանքների տալը՝ հոգւոյ իսկական մի հիւանդութիւն է՝ և մեր օրերի մոլութիւնն, որ ինչքան էլ մոլութիւն չհամարուի, բայց և այնպէս միշտ աւելի և աւելի տարածւում է ամեն կարգի մարդոց մէջ: Այս զբօսասիրութիւնը կուլ է տալի մեր ամենագեղեցիկ և ամենաթանկագին ժամերն, որ խլում ենք ունեցած աստիճանի, կամ լիճակի պարտականութիւններից ու գործերից, և վերջապէս պատճառ է լինում կորցնելու մեր սովորութիւնն օգտակար գործունէութեամբ պարապելու: Մարդս, երբոր այդ գոթաղղ լիճակին է հասնում, իւր պարտականութիւններն ակամայ է կատարում և հարկից միայն ստիպուած. վերջապէս անընդունակ է դառնում որ և իցէ գործ կատարելու, որ ջանք ու տոկոսնութիւն են պահանջում. իւր ամենագեղեցիկ պարտականութիւնները կատարելուց ձեռք է վեր առնում. հոգւոյ քնքուշ ուրախութիւնն:

րի զգայունը կորչնում. իւր այս գրութեան մէջ հազիւ է նկատում իւր տան ընկնելն, իւր անտեսութեան խանգարուիլըն, իւր բարեկամների իրանից սառչելն ու օտարանալն և իւր զուարճութեանցը զսհում է ոչ միայն իւր ունեցած չունեցածն՝ անխոհեմ ու շռայլ ծախքերով, այլ մինչև անգամ իւր պատիւն ևս: Վայելչութիւններ է քաշում, բայց համ չէ գտնում, ու վայելչութիւնը վերջապէս սնում է իւր համար ոչ թէ ուրախութիւն, այլ սովորութեան մի տանջող կարիւր:

Ո՞ր չէ իմանում զբօսանքի համար հոգի տալու զարհուրելի կողմը: Նայեցէք երիտասարդների վերայ, որոնք որ իրանց հայրերի կենցաղավարութիւնիցը բոլորովին շեղուել ու հեռացել են՝ աւերուելով, և իրանց օրերը վատնում են ոչ մի բան չանելու զբաղմունքի մէջ: Դուք նոցա կգտնէք փողոցների մէջ հրապարակական զուարճութեանց ամեն տեղերումը, քիչ կը պատահի, որ տեսնէք մի գովելի գործի մէջ: Աշխատութիւնը սիրելու որպէս և գործ կատարելու սովորութիւնը կորցնելով, փչացնում են իրանց նախնեաց ունեցածն և անօգուտ մարդիկ են դառնում հայրենեաց համար, անօգուտ՝ մարդկային ընկերութեան համար՝ և իրանց տարիների աւելի գեղեցիկ մասը կորչում է անօգուտ և ունայն զբաղմունքի մէջ:

Նայեցէք տան այն հօր վերայ, որին որ զբօսանքի ետեւից ընկնելը թուշտուորե՛լ է: Նա այլ ևս իւր գործերին, իւր կնոջն, իւր զաւակներին, մինչև անգամ ինքն իրան էլ չէ պատկանում: Այլ ուրախութիւնով ու ծիծաղով ժամանակ անց կացնող ընկերութիւններին, որոնց մէջ ողորմելի կերպով չնչին և անպիտան բաներով իւր ժամանակն անց կացնելով, կարող է ամեն բան մոռանալ, ինչ որ սուրբ պարտականութիւնն իրանից պահանջում է: — Մտիկ տուեք զուարճութիւնների ետեւից ընկնող տան մօրն — ան, նա այդ ազնիւ անուանն այլ ևս արժանի չէ: Մառանների ու աղախիկների վերայ է թողնում, նորանց յանձնում տան հոգսն, և իւր զաւակները մնացած են մէջ տեղն որբերի նման, որոնք որ հազարից մէկ բաղդ են ունենում տեսել իրանց արհամարհանաց արժանի մօր երեսն, այն մօր, որ ունելի սիրում է փայլել խաղի սեզանի առաջ նստած միջոցին կամ պարելու մէջ կամ անգործ ժողովների մէջ: Ընտանեկան բողբոսութիւնը նորա համար մի անծանօթ բան է

գարձել. իւր սեպհական տան մէջ ինքն իր համար անտանելի է. միայն օտարների մէջ նա ինքն իրան այնպէս է համարում, որ իւր տանն է, ուր որ կարող է ազատ լինել անտեսութեան և զաւակներ կրթելու ծանր բեռից: Ինչիցն են քանի ու քանի անբաղդ ամուսնութիւններն: Ինչիցն է երիտասարդների այսպէս կամ՝ այնպէս փշանալն: Ինչիցն է սորա ու նորա առողջութիւն կորցնելն: Ինչիցն է այս ու այն տան գովելի և բարեկեցիկ դրութեան դէպի վատը փոխուիլը, խանգարուիլն ու ընկնելն: — Այս բոլորն այն խարաղաններն են, որ մոլութիւնը ճոճում է իւր սեպհական, իւր իսկական գերիների վերայ, այս բոլորը գգազող ներգործութիւններ են կատարի կերպով զուարճութիւնների ետեւից ընկնելուն:

Հանգստութեան ժամերումս էլ ամենից առաջ քրիստոնեայ պիտի լինիմ ես: Մէկնայն չէ՛ ընէ զապրճոթեան որ պետէր ինչպէս ինչ հասար: Ասած ինձ՝ թէ ինչ խօսակցութիւններ ես անում քո ազատ ժամերումդ, ու ես՝ քեզ կասեմ՝ թէ ինչ գին ու արժէք ունիս դու: Քրիստոնեան արհամարհում է ամեն մի հանգստութիւն ու զուարճութիւն, որ կեանքի անմեղ ուրախութիւնների կարգումը չեն կարող համարուիլ:

Անշու պիտի լինին այդ ուրախութիւններն, այսինքն է՝ ըստ ինքեան Բեզալիս լաիքի լինել: Զոր օրինակ. քրիստոնէի արժանաւորութեանն անպատկան է ուրախութիւններ վայելել ուրիշի բաղդաւորութեանը միասելով: Միայն չարագործը կարող է ուրիշների արօտասուաց մէջ մի հրճուանք գտնել՝ և ուրիշների ցաւի մէջ զուարճութիւն: Վայ նորան, որոյ սիրտն հանգստանում է և ուրախանում, երբ որ իւր եղբօր՝ իւր նման մարդու միասուիլն է իմանում ու նորա անբաղդութեան մէջ իւր մխիթարութիւնը գտնում: Նոյնպէս մարդս իւր արժանաւորութիւնը կորցնում է, երբոր չարախնդաց կերպով բերնից գուրս է հանում այլ և այլ անվայել խօսքեր ուրիշների սխալանքի, պակասութիւնների, կամ նորանց գլխին եկած փորձանքների վերայ: այդ, աւելի ևս անարժան է նա, որ ուրախութիւն է զգում ուրիշներին զրսարտելու մէջ, և որ՝ առանց կշտանալու՝ դատարկ դատարկ խօսելովն, արդէն քանի ու քանի տան հանգստութիւնը խանգարեց, քանի ու քանի բարեկամութեան կապը կտրեց: Դատարկ դատարկ խօսելն էլ մոլութիւն կարող

է դառնալ: Մենք այնպիսի կանայք ենք ճանաչում, որոնք մի ժամանակ ամեն տեղ էլ պատիւ ունէին, և արժանացել էին ամենեցուն շատ ու շատ յարգանաց: Բայց իրանց բանաստանք ու բամբասանք անել սիրելովն, իրանց պատիւը շատ կորցրեցին: Այսպիսի անձանց համար աւելի մեծ ու սիրելի վայելչութիւն չկայ, քան թէ գտնել իրանց խելքի մարդոց մի ընկերութիւն, ուր որ իրանց լեզուին ազատ ընթացք կարող են տալ: Ո՞վ չէ յիշիլ այստեղ սուրբ գրքի զգաստացնող այն խօսքը՝ թէ «լեզուն մի փոքր անդամ է, բայց մեծ բաներ է անում»: Ահա մի փոքր կրակ, ինչպիսի անտառներ է կրակ ձգում: Այսպէս լեզուն էլ մի կրակ է, անարդարութեամբ լի մի ամբողջ աշխարհք է: Արատաւորում է մեր բոլոր մարմինն ու կրակ ձգում մեր բոլոր վարքին, երբոր դժոխքիցն է կրակուած» (Յակ. թուղթ Գ. 5, 6):

Ինչպէս որ դատարկ դատարկ խօսել սիրելը կանանց մոլութիւնն է, այնպէս էլ թուղթ ու նման խաղեր խաղալ սիրելը՝ մարդոց մոլութիւնը կարող է դառնալ: Անմեղ ու անվնաս է միայն այն խաղն, որ սրամտութեան ու բարակ խելքի վարժութիւն է միշտ: Թղթխաղութիւնն ու գնդակխաղութիւնն, որ շարժում, գրգռում է մարդու շահասիրութիւնը կամ հպարտութիւնն ուրախութեան ձեռքումը, ուզում եմ ասել, զուարճութեան միջոցին, դառնում են շատ անգամ սպանիչ գործիքներ մարդու հանգստութեան համար: Այն ժամանակ խաղն ոյլ ևս չէ լինում մտքի ու սրտի համար մի զբօսանքի միջոց, երբոր զուարճութիւն բերելու տեղը՝ մի կատաղի կիրք է դառնում: Մենք ճանաչում ենք այնպիսի տան հայրեր, որոց բանն ու գործը, ջանն ու ճիգը միայն այն բանի վերայ է, որ այս կատաղութեանը յագուրդ տան: Այդ բանին խելքները տալով, ուրիշ ամեն բան մոռանում են՝ ընտանիք, իրանց ունեցած վիճակը, կոչումը, իւր պարտաւորութեանց հաւատարիմ մնալն ու խղճմտանք ասած բանդ: Թուղթ, գնդակ, և ուրիշ բաներ խաղացողի գլխից գուրս է գալիս վերջապէս ու կորչում՝ ոչ միայն պատույ ու բաղդաւորութեան զգացմունքն, այլ և իւր սրտի մէջը սպանւում է ամեն մի ազնիւ զգացմունք:

Անմեղ ու անվնաս է պարզ ու անպղտոր սրտով մասնակցելն այն ուրախութեանց, ուր որ ընկերական կատակները, մի բա-

Ժակ գինի խմելու միջոցին, մարդուս սիրտն աւելի բաց են ա-
նում՝ ու իրան ոգեւորում, լեզու դնելով բերանը, սուր, խե-
ւօք՝ կամ զուարճալի կերպով խօսելու: Բայց դիւրաստահ ու
փտանգաւոր է զուարճութեան այն ճանապարհն, ուր որ, ու-
րախութիւն անելու միջոցին, համեստութեան սահմանից անց
են կենում, որով զուարճութիւնը դառնում է ոչ թէ ուրա-
խութիւն անել, այլ մի վայրենական սանձարձակութիւն:

Անդհ « անհաս է » էլ ուրիշ քանի ու քանի՝ լաւ ժամանակ
անց կացնելու տեսակներն՝ իբրեւ միջոցներ. բայց մեղսային են
դառնում, երբոր այդ զուարճութեանց մէջ չկայ այլ ևս իմաս-
տուն զգաստութիւն և անսովոր խոհմտութիւն: — Ոչ թէ մըտ-
քի ու սրտի խաղաղ բուսէին, ոչ՝ այլ այն միջոցին, երբոր աւելի
գրգռուած զգացմունքները մարդուս սիրտը տակն ու վրայ ա-
նել կարող են, այն միջոցին քրիստոնեան աւելի և աւելի « ան-
հաս » պիտի լինի, որովհետեւ այնտեղ է գալիս աւելի հարկա-
ւոր ժամանակը մաքաւելու սրտի մաքրութեան ու հագւոյ
հանգստութեան համար:

Ուրախ խօսակցութիւնները, կատակներն ու միտք բաց ա-
նող՝ բան սորվեցնող խօսքերն ընտանեաց նեղ շրջանի մէջ, պարզ
ու անմեղ խաղեր անելը մեր գաւակաց ու բարեկամաց հետ՝
տրամագրում են մարդուս սիրտը մաքուր ուրախութիւն-
ների ու բաց անում քնքուշ զգացմունք ունենալու համար: —
Սգտակար գրքեր կարդալը բարձրացնում է մարդուս սիրտն ու
հոգին ամենօրեայ ու սովորական կեանքից, աշխարհիս և մար-
դուս ընտելեան վերայ նոր տեղեկութիւններով է հարստաց-
նում: Այդպիսի գրքեր կարդալը հոգին աղնուաշնում է, պատ-
ճառ որ՝ ինչքան մարդուս հասկացողութիւնն աւելի յստակ է
լինում ու պարզ, այնչափ էլ աւելի արժանաւոր են լինում իւր
գաղափարներն Աստուծոյ փառաւոր և ահաւոր մեծութեան
վերայ: — Կամ եթէ ուղում ես դու մի ժամ հանգստանալ քո
ծանր աշխատութիւններիցդ, դուրս գնա ընտելեան տաճարն՝
սր բացուի սիրտդ Աստուծոյ արարածների վերայ մտիկ տալով:
Բայց այդ միջոցին ու այդ տեղ մտիկ տալը մի պարզ ու ան-
տարբեր կերպով քո չորս կողմն եղած առարկաները նայելը չէ,
այլ և դոցա նպատակների, վախճանների ու հրաշալի կարգա-
ւորութիւնների վերայ մտածելն է: Բոլորովին սէր եղող Ստեղ-

Ծողի ձեռքից դուրս եկած բնութիւնը մաքուր է, ինչպէս որ Աստուած ինքն սուրբ է: Նորա արարածների վերայ մոխի տալով, միշտ կրկին ու կրկին նորոգւում է մարդու հոգին ամենասուրբ բանի համար: Ուր որ Աստուծոյ ամենակարողութիւնն այնպիսի հրաշալի կերպով խօսում է մարդու սրտի հետ, օրուան հոգսերն ուցաւերը մեր գլխից դուրս են գալի ու կորչում: մենք կրկին զգում ենք, որ երկնաւոր Հօր զաւակներն ենք: մենք մեր ամենօրուայ կեանքի խառն ու շփոթ հանգամանքներից ու պատահմանքից աւելի բարձր ենք մեզ տեսնում, սովորում ենք մեր գլխին եկածներն առանց նախապաշարման քննել, և աստուածային սիրոյ զօրութիւնն, որ մեզ մեր կեանքի հանգամանաց հետ այնպիսի հաշտեցնող ու մեղմ կերպով՝ մեր սրտի ու հոգւոյ մէջն է թափանցում՝ գարնան ծաղիկների ծովից, պտղաբեր երկրի գեղեցիկ տեսարաններից ու վազող ջրերի ախորժելի ձայնից ու վիշաճ քաղցր քամիներից, մեր խոր վերքերն անգամ բժշկում է:

Բայց բաւական է. այժմ արդէն ազգու կերպով համոզուած եմ, որ զուարճութեան և հանգստութեան ժամերն անգամ պիտի մեծ կշիռ ու նշանակութիւն ունենան: Ձեմ ուղում այս տեղ ինձ համար նկարագրել զուարճութիւնների ամեն տեսակներն. ու ինչպէս էլ կարող էի այդ անել, պատճառ որ աստուածային բարութիւնն՝ ամեն մի օր այդ՝ տեսակ տեսակ ու անթիւ բարիքն՝ զարմանալի կերպով առատօրէն և փոփոխակի իմ առաջն է հանում:

Ո՛վ ամենայն զուարճութեանց աղբիւր, ո՛վ ամենայն երջանկութեան յաւիտենական սկզբնապատճառ. Դու Քո ոչ մէկ արարածիդ էլ կարօտ ու զուրկ չես թողնում: Ամեն մէկին համար պատրաստել ես իրան համեմատ վայելք և վայելչութիւն՝ Քո աթոռիդ առաջն եղող սերովբէիցն սկսած մինչև խոտի ծղօտի վերայ կախուած որդին: Ինչո՞ւ ես էլ, Քո զաւակդ, չպիտի կարողանայի ընդունել ամենազինիւ տեսակ վայելքներ ու վայելչութիւններ: Պարգևի՛ր ինձ Քո բարի հոգիդ, որ ես ամեն անազնիւ բան արհամարհեմ և ուրախութիւն վայելած ժամանակս էլ, Քո աստուածային արքայութեան արժանանալու ձգտի՛մ:

Թարգ. ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՂԱՓԻՐԵԱՆ